

KAZIMIERZ PIERZCHAŁA

The John Paul II Catholic University
of Lublin, Poland

ORCID iD: 0000-0001-9007-0907

**MACIERZYŃSTWO W WARUNKACH
IZOLACJI PENITENCJARNEJ
W ŚWIETLE PERSONALISTYCZNEJ
AKSJOLOGII RESOCJALIZACJI –
SZANSE I BARIERY**

**MOTHERHOOD IN PENITENTIARY
ISOLATION IN THE LIGHT
OF THE PERSONALISTIC AXIOLOGY
OF REHABILITATION:
OPPORTUNITIES AND BARRIERS**

Nie ma nic bardziej szlachetnego nad godność kobiety, ani nic droższego nad jej troskę o dobro drugiego człowieka.

Arystoteles (ok. 330 p.n.e.)

ABSTRACT

In the article, special attention is paid to the situation of women-mothers serving a prison sentence who take care of children staying with them in penitentiary units. It aims to show to what extent the institutional conditions and legal and organizational solutions of the penitentiary system are conducive (or not) to the realization of personalistic values, such as the dignity of the human person, subjectivity, responsibility or the development of family relationships.

The aim of this article is to analyze the phenomenon of motherhood carried out in penitentiary isolation in the context of the assumptions of the personalistic axiology of rehabilitation. It is an analysis of opportunities (rehabilitation potential) in the context of barriers (deprivation) of motherhood behind bars.

The qualitative research utilized individual, in-depth, semi-structured interviews. The use of this technique made it possible to reconstruct the experiences of motherhood in penitentiary isolation, as well as to identify the opportunities and barriers perceived by the women surveyed in the prison environment.

In addition, the following were also used: analysis of documents (e.g. legal regulations, rehabilitation intervention programs and institutional documentation concerning the functioning of wards for mothers with children) and observation of non-participating in the space of wards intended for mothers with children, which allowed to capture the institutional and organizational context of the functioning of these units.

KEYWORDS: *motherhood, convict-mother, child, prison, rehabilitation, personalistic axiology of rehabilitation*

STRESZCZENIE

W artykule szczególna uwaga została poświęcona sytuacji kobiet-matek odbywających karę pozbawienia wolności, sprawujących opiekę nad dziećmi przebywającymi wraz z nimi w jednostkach penitencjarnych. Zmierza on do ukazania, w jakim stopniu warunki instytucjonalne oraz rozwiązania prawno-organizacyjne systemu penitencjarnego sprzyjają (bądź nie) realizacji wartości personalistycznych, takich jak godność osoby ludzkiej, podmiotowość, odpowiedzialność czy rozwój relacji rodzinnych.

Celem niniejszego artykułu jest analiza zjawiska macierzyństwa realizowanego w warunkach izolacji penitencjarnej w kontekście założeń personalistycznej aksjologii resocjalizacji. Jest to analiza szans (potencjał resocjalizacyjny) w kontekście barier (depriwacji) macierzyństwa za kratami.

W badaniach jakościowych odwołano się do wywiadu indywidualnego pogłębionego o charakterze częściowo ustrukturyzowanym. Zastosowanie tej techniki umożliwiło rekonstrukcję doświadczeń macierzyństwa w warunkach izolacji penitencjarnej, a także identyfikację postrzeganych przez badane kobiety szans i barier związanych z rolą matki w środowisku więziennym.

Uzupełniająco wykorzystano również: analizę dokumentów (m.in. regulacji prawnych, programów oddziaływań resocjalizacyjnych oraz dokumentacji instytucjonalnej dotyczącej funkcjonowania oddziałów dla matek z dziećmi) oraz obserwację nieuczestniczącą w przestrzeni oddziałów przeznaczonych dla matek z dziećmi, co pozwoliło na uchwycenie kontekstu instytucjonalnego i organizacyjnego funkcjonowania tych jednostek.

SŁOWA KLUCZOWE: *macierzyństwo, skazana-matka, dziecko, więzienie, resocjalizacja, personalistyczna aksjologia resocjalizacji*

WPROWADZENIE

Macierzyństwo jest jedną z kluczowych relacji międzyludzkich, wpływającą na rozwój emocjonalny, społeczny i moralny dziecka oraz jego poczucie bezpieczeństwa i tożsamości. W sytuacjach granicznych, takich jak pobyt w więzieniu, rola matki ulega szczególnym ograniczeniom. Izolacja penitencjarna nie tylko odbiera wolność, ale też utrudnia realizację funkcji rodzicielskich. W takich warunkach macierzyństwo staje się zjawiskiem złożonym, napiętym między wymogami kary a potrzebą ochrony więzi rodzinnych i dobra dziecka (Bowlby, 2007; Brągiel, Górnicka, 2012; Rostowska, 2008; Harwas-Napierała, Trempała, 2012; Matysiak-Błaszczyk, 2016; Matysiak-Błaszczyk, 2020, s. 249–265; Pierzchała, 2022a, s. 33–48; Pierzchała, 2022b; Pierzchała, 2023; Kaczmarczyk, Drąg, 2023, s. 567–590; Toroń-Fórmanek, 2019, s. 401–417 i in.).

Współczesna refleksja nad systemem penitencjarnym coraz częściej odwołuje się do resocjalizacji opartej na personalistycznej wizji człowieka. Personalistyczna aksjologia, rozwinięta od Boecjusza, przez św. Tomasza z Akwinu, po Karola Wojtyłę (Boethius, 1918; Copleston, 2009; Wojtyła, 1994), uznaje człowieka za

istotę o niezbywalnej godności, autonomii oraz zdolności do rozwoju moralnego i społecznego. W tym ujęciu resocjalizacja nie powinna ograniczać się do kontroli i dyscypliny, lecz wspierać integralny rozwój jednostki i odbudowę jej relacji społecznych. Macierzyństwo w więzieniu może odgrywać istotną rolę – wzmacnia poczucie odpowiedzialności, motywację do zmiany i sens życia. Zarówno kobieta skazana, jak i jej dziecko wymagają w tym kontekście szczególnej ochrony, wsparcia i warunków sprzyjających prawidłowemu rozwojowi oraz readaptacji społecznej (por. Pierzchała, Kulik, 2022, s. 61–86; Pierzchała, 2019, s. 171–186; Pierzchała, 2023; Konopczyński, 2014; Urban, 2012; Baładynowicz, 2011; Machel, 2003; Machel, 2010, s. 174–192; Machel, 2014, s. 45–57; Toroń-Fórmanek, 2016, s. 85–103; Toroń-Fórmanek, 2019, s. 401–417; Matysiak-Błaszczyk, Włodarczyk, 2004, s. 51–65; Nadzieja-Maziarz, 2013, s. 63–75; Poehlmann-Tynan, Dallaire, 2021; Fowler i in., 2022, s. 82–95; Martin i in., 2025; Baldwin, 2018, s. 49–56; Sufrin, 2018, s. 55–65 i in.).

Realizowanie roli matki w więzieniu napotyka bariery instytucjonalne, psychologiczne i społeczne. Ograniczone kontakty z dzieckiem, specyfika środowiska więziennego, stygmatyzacja czy niewystarczające wsparcie utrudniają więzi rodzinne. Jednocześnie wiele systemów penitencjarnych stara się łagodzić te skutki poprzez domy matki i dziecka, programy wsparcia rodzicielstwa czy też inicjatywy podtrzymujące relacje rodzinne. Takie działania umożliwiają praktyczne realizowanie wartości personalistycznych w resocjalizacji, choć ich skuteczność wciąż bywa przedmiotem badań i dyskusji (Matysiak-Błaszczyk, 2016; Matysiak-Błaszczyk, 2020, s. 249–265; Matysiak-Błaszczyk, Włodarczyk, 2004, s. 51–65; Toroń-Fórmanek, 2019, s. 401–417; Gniadek, 2011, s. 143–149; Teleszewska, 2017, s. 301–310; Maedzenge, Beichner-Thomas, 2024, s. 133–160; Enos, 2001; Arditti, 2012; Baldwin, 2015 i in.).

Artykuł analizuje macierzyństwo w warunkach izolacji penitencjarnej z perspektywy personalistycznej aksjologii resocjalizacji, zwracając uwagę na szanse i bariery w realizacji roli matki w więzieniu. Badanie koncentruje się na więzi macierzyńskiej jako wsparciu procesu resocjalizacji, jednocześnie wskazując systemowe i społeczne ograniczenia jej rozwoju. Celem artykułu jest pogłębienie dyskusji o humanizacji oddziaływań penitencjarnych oraz wskazanie działań chroniących godność matki i dobro dziecka w trakcie odbywania kary skazanej-matki.

MACIERZYŃSTWO W IZOLACJI – UJĘCIE PRAWNO-INSTITUCJONALNE

Domy matki i dziecka (DMiD) to specjalne placówki przy wybranych zakładach karnych w Polsce, pozwalające skazanym kobietom odbywać karę razem z małym dzieckiem. Dzięki temu dziecko może pozostać przy matce w pierwszych latach życia, a kobieta realizuje obowiązki wynikające z odbywania kary. Obecnie działają dwa takie domy: w Grudziądzu i Krzywańcu (Matysiak-Błaszczyk, 2020, s. 249–265; Pierzchała, 2023).

Celem działania DMiD przy zakładach karnych jest wspieranie prawidłowego rozwoju psychofizycznego i emocjonalnego dziecka poprzez stały kontakt z matką oraz wykorzystanie roli rodzicielskiej matek jako motywacji do resocjalizacji (Pierzchała, 2023; Poehlmann-Tynon, 2015; Ceylan, 2026, s. 126–141). Matki przebywają w osobnych budynkach, oddzielonych od głównych pawilonów, sprawując bezpośrednią opiekę nad dzieckiem przy wsparciu personelu medycznego i specjalistów (np. pielęgniarki, pediatry, dietetyka). W razie chwilowej niemożności sprawowania opieki nad dzieckiem jest ono tymczasowo powierzane przeszkolonemu personelowi (k.k.w., 1997, art. 87 i in.).

Dziecko może pozostawać z matką w DMiD do ukończenia trzeciego roku życia, choć w szczególnych przypadkach okres ten może zostać zmieniony na podstawie opinii specjalistów i decyzji sądu opiekuńczego (Rozporządzenie, 2003).

SZANSE I OGRANICZENIA – MACIERZYŃSTWO JAKO CZYNNIK RESOCJALIZACYJNY (AKSJOLOGIA PERSONALISTYCZNA)

ZMIANA TOŻSAMOŚCI I MACIERZYŃSTWO SKAZANEJ MATKI JAKO MOTYWACJA DO RESOCJALIZACJI, DO ZMIANY SWEGO POSTĘPOWANIA

W literaturze pedagogicznej i resocjalizacyjnej podkreśla się, że osadzony musi zrekonstruować swoją tożsamość i redefiniować znaczenia związane wcześniej z dewiacją, aby móc funkcjonować społecznie po wyjściu z więzienia (Toron-Fórmanek, 2016, s. 85–103).

W tym kontekście warto wskazać na koncepcję twórczej resocjalizacji, która akcentuje, że proces ten polega na *budowaniu siebie od nowa* poprzez

uruchamianie wewnętrznych potencjałów jednostki, przy istotnym wsparciu środowiska społecznego, które stanowi naturalną przestrzeń przemiany i readaptacji (por. Klonowska, Walenciak, 2024, s. 65).

Dla wielu skazanych kobiet centralnym elementem tożsamości pozostaje macierzyństwo, które często ma większe znaczenie niż sama rola osadzonej. W literaturze resocjalizacyjnej macierzyństwo traktuje się zarówno jako funkcję społeczną, jak i *motyw osobistej przemiany*, silnie motywujący do zmiany zachowań i wartości (Pierzchała, 2022a, s. 33–48; Sawicka, 2025). Kazimierz Pierzchała wskazuje, że świadomość odpowiedzialności matki za dziecko może znacząco intensyfikować proces resocjalizacji, ponieważ motywuje ją do pracy nad sobą z myślą o przyszłości dziecka (Pierzchała, 2022a, s. 44).

Badania kryminologiczne pokazują, że matki często konstruuują swoją tożsamość wokół roli rodzicielskiej, nie przestępstwa, skupiając się na przyszłości i wychowaniu dzieci po opuszczeniu więzienia (De Coster, Heimer, 2020, s. 3–25). W narracjach tych wyróżnia się *obronne (m)othering* – dystansowanie się od stereotypu *złej matki* – oraz narracje odkupienia, gdzie kobiety pragną stać się *lepszymi matkami* (De Coster, Heimer, 2020; Ingram, Hutchinson, 1999, s. 243–258).

Synteza badań jakościowych pokazuje, że macierzyństwo może być źródłem poczucia porażki (utrata kontaktu z dzieckiem) (Donath, 2017; Sileńska, 2022), ale też motywacji do zmian – matki dążą do odbudowy relacji po wyjściu (Walsh i in., 2023, s. 216–260). Utrzymanie kontaktu z dziećmi oraz udział w programach uwzględniających rolę matki pozytywnie wpływają na poczucie własnej wartości i perspektywę resocjalizacyjną (Koons-Witt i in., 2021, s. 501–526; Poehlmann, 2005, s. 350–357; Mignon, Ransford, 2012, s. 69–88; Toroń-Fórmanek, 2019, s. 401–417).

KSZTAŁTOWANIE PRAWIDŁOWYCH RELACJI MATKA–DZIECKO W WARUNKACH IZOLACJI. WIĘŹ I PRZYWIĄZANIE

Terminy *więź* i *przywiązanie* bywają używane zamiennie, choć w rzeczywistości odnoszą się do nieco odmiennych zjawisk. *Więź* emocjonalna to ogólne poczucie bliskości między matką a dzieckiem, kształtowane codziennymi kontaktami fizycznymi i emocjonalnymi. *Przywiązanie* to specyficzny typ więzi, który zapewnia dziecku poczucie bezpieczeństwa. Według teorii przywiązania Johna Bowlby'ego dzieci rozwijają bezpieczne lub niebezpieczne style

przywiązania w zależności od jakości opieki i reakcji matki na ich potrzeby (Bowlby, 1969, 1988, 2007; Gniadek, 2011; Kaczmarczyk, Drąg, 2023).

Bezpieczne przywiązanie stanowi istotny fundament zdrowego rozwoju emocjonalnego, wspierając zdolność radzenia sobie ze stresem oraz kształtowanie dojrzałych relacji interpersonalnych w późniejszym życiu (Bowlby, 1969; Ainsworth i in., 1978; Cierpialkowska, Kassel, 2008). Izolacja matki, np. więzienna, ogranicza fizyczny kontakt, karmienie piersią i spontaniczne reakcje matki, co może opóźnić rozwój emocjonalny dziecka, utrudniać budowanie bezpiecznego przywiązania i zwiększać poziom lęku u obojga (Bowlby, 1969; Powell i in., 2017; Pierzchała, 2021; Baranowska, 2016; Jabłońska, 2022).

W literaturze naukowej wyróżnia się wiele strategii wspierania relacji matka–dziecko w izolacji:

- **Kontakt fizyczny i emocjonalny** – kangurowanie (*skóra do skóry*), dotyk i przytulanie stymulujące oksytocynę u matki i dziecka.
- **Komunikacja werbalna i mimiczna** – mówienie, śpiewanie, opowiadanie historii oraz utrzymywanie kontaktu wzrokowego i gestów.
- **Karmienie piersią lub jego symulacja** – odciążnięty pokarm, laktator, a także dotyk i zapach matki, gdy bezpośrednie karmienie jest niemożliwe.
- **Wsparcie psychologiczne** – redukcja stresu i poczucia winy matki przez konsultacje z psychologiem perinatalnym lub położną, co wzmacnia więź z dzieckiem.
- **Technologia** – telewizyty i nagrania głosu matki umożliwiające kontakt z dzieckiem w izolacji (Bowlby, 1969; Badr, Zauszniewski, 2017; Ministerstwo Zdrowia RP, 2023; Kwiatek-Kucharska, 2021).
- **Edukacja i readaptacja** – nauka ról społecznych, rozwój odpowiedzialności i resocjalizacja oparta na miłości (Pierzchała, 2023).
- **Matki przebywające w więzieniu** z małymi dziećmi w polskim systemie penitencyjnym

Temat barier w realizacji macierzyństwa w więzieniu w Polsce obejmuje aspekty prawne, organizacyjne i psychospołeczne:

1. **Ograniczenia prawne i regulacyjne**

Polskie prawo pozwala matkom przebywać z dzieckiem w zakładzie karnym zwykle do trzech lat, wyjątkowo do pięciu. Przepisy precyzują warunki lokalowe i organizacyjne, np. specjalne cele lub oddziały. Po przekroczeniu wieku dziecka matka trafia do *standardowej* części więzienia, co utrudnia pełnienie naturalnej funkcji rodzicielskiej (k.k.w., 1997, art. 87; Teleszewska, 2017, s. 301–310; Kaczmarczyk, 2025; Arczewska, 2020a; Machel, 2003; Cieślukowska-Ryczko, 2022).

2. **Problemy organizacyjne w zakładach karnych**

Głównym problemem jest zbyt mała liczba miejsc w oddziałach dla matek z dziećmi. W Polsce wspólne zamieszkanie w domu matki i dziecka nie jest automatyczne – wymaga wniosku matki, zgody ojca lub sądu oraz decyzji dyrektora zakładu. W praktyce brak tych zgód może prowadzić do konieczności rozdzielenia matki z dzieckiem albo umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej (Sawicka, 2025; Szredzińska, 2017). Niedostosowana infrastruktura również może stanowić problem – pomieszczenia często nie spełniają standardów sprzyjających rozwojowi dziecka (mało miejsca do zabawy, ograniczony dostęp do świeżego powietrza, brak odpowiedniej infrastruktury sanitarnej dla niemowląt). Dodatkowym wyzwaniem bywa duża rotacja personelu oraz brak wyspecjalizowanej kadry pedagogicznej i psychologicznej wspierającej macierzyństwo w warunkach więziennych (Kaczmarczyk, 2025; Machel, 2003; Szymanowski, 2013).

3. **Aspekty psychologiczne i emocjonalne**

Matki w więzieniu często zmagają się ze stresem, poczuciem winy, depresją i lękiem, co utrudnia budowanie więzi z dzieckiem. Izolacja od rodziny i brak wsparcia społecznego ograniczają też możliwości uczenia dziecka naturalnych zachowań społecznych. W efekcie dziecko przebywające w więzieniu może mieć trudności w rozwoju emocjonalnym i poznawczym, m.in. z powodu braku kontaktu z rówieśnikami (Pierzchała, 2023; Groszewska, 2021, s. 91–125; Ambrozik, 2005).

4. **Problemy zdrowotne i opiekuńcze**

Barierą bywa ograniczony dostęp do opieki medycznej dla matki i dziecka, zwłaszcza pediatrycznej, psychologicznej oraz wsparcia laktacyjnego. Problemem jest też brak programów edukacyjnych wspierających rozwój kompetencji rodzicielskich w warunkach więziennych. Dodatkowo dziecko zmuszone jest adaptować się do rygoru więzienia, co może negatywnie wpływać na jego zdrowie i rozwój (Groszewska, 2021, s. 91–125; Gniadek, 2011, s. 143–149; Cieślukowska-Ryczko, 2023).

5. **Stygmatyzacja i izolacja społeczna**

Matki osadzone w więzieniu często doświadczają stygmatyzacji społecznej, co utrudnia im kontakt z rodziną i dostęp do wsparcia. Po wyjściu na wolność napotykać też trudności w odbudowie relacji rodzinnych, m.in. z powodu ograniczonego doświadczenia rodzicielskiego w czasie odbywania kary.

EMPIRYCZNY OBRAZ MACIERZYŃSTWA W WARUNKACH IZOLACJI PENITENCJARNEJ – METODOLOGIA I WYNIKI BADAŃ WŁASNYCH

Problematyka macierzyństwa w warunkach izolacji penitencjarnej stanowi złożony obszar badań o charakterze interdyscyplinarnym, sytuujący się na styku pedagogiki resocjalizacyjnej, pedagogiki rodziny oraz innych nauk społecznych. Macierzyństwo realizowane w przestrzeni więziennej ma szczególny charakter, ponieważ odbywa się w warunkach ograniczonej autonomii, silnej kontroli instytucjonalnej oraz licznych barier organizacyjnych i psychologicznych. Jednocześnie może ono stanowić ważny zasób w procesie resocjalizacji kobiet pozbawionych wolności, sprzyjając refleksji nad własnym życiem, podejmowaniu działań naprawczych i budowaniu motywacji do zmiany (Toroń-Fórmanek, 2019, s. 401–417; Walsh i in., 2023, s. 216–260).

Z perspektywy personalistycznej aksjologii resocjalizacji kluczowe znaczenie ma godność osoby ludzkiej oraz jej zdolność do rozwoju i przemiany. W tym kontekście macierzyństwo może wspierać proces readaptacji społecznej kobiet osadzonych, jeśli stworzone są warunki umożliwiające realizację roli matki. Jednocześnie realia penitencjarne często utrudniają podtrzymywanie

więzi z dzieckiem, pełnienie funkcji opiekuńczych i rozwijanie kompetencji rodzicielskich (Pierzchała, 2023).

W celu pogłębienia wiedzy na temat funkcjonowania kobiet w roli matek w warunkach izolacji penitencjarnej przeprowadzono badania własne, których celem była analiza macierzyństwa z perspektywy personalistycznej aksjologii resocjalizacji. Szczególną uwagę poświęcono identyfikacji szans i barier związanych z realizacją roli matki w środowisku więziennym oraz znaczeniu tej roli w procesie resocjalizacji.

CEL I PROBLEMY BADAWCZE

Celem badania jest analiza założeń personalistycznej aksjologii resocjalizacji w kontekście traktowania osadzonych matek jako podmiotów procesu wychowawczego.

GLÓWNY PROBLEM BADAWCZY

W jaki sposób warunki izolacji penitencjarnej wpływają na realizację macierzyństwa oraz proces resocjalizacji kobiet w świetle personalistycznej aksjologii resocjalizacji?

PROBLEMY SZCZEGÓŁOWE

1. Jakie znaczenie przypisuje się macierzyństwu w koncepcji personalistycznej aksjologii resocjalizacji?
2. W jakim stopniu system penitencjarny uwzględnia personalistyczne podejście do godności i podmiotowości osadzonych matek?
3. W jaki sposób kobiety odbywające karę pozbawienia wolności postrzegają swoją rolę matki w warunkach izolacji penitencjarnej?

METODY, TECHNIKI I NARZĘDZIA BADAWCZE

Do realizacji założeń badawczych oraz uzyskania rzetelnych wyników wykorzystano odpowiednio dobrane metody, techniki i narzędzia, umożliwiające zebranie i analizę niezbędnych danych.

W niniejszym badaniu zastosowano jakościową metodę badawczą w postaci pogłębionych wywiadów indywidualnych. Założono, iż taki wywiad powinien koncentrować się na emocjach, relacjach rodzinnych, poczuciu odpowiedzialności za popełnione czyny oraz perspektywach na przyszłość po opuszczeniu

zakładu karnego. Do badania użyto autorskiego kwestionariusza wywiadu (Babbie, 2019, s. 19, 20, 49, 50; Łobocki, 2009, s. 272 i in., Krajewski, 2006).

CHARAKTERYSTYKA GRUPY BADANEJ (SKAZANYCH MATEK) I CZAS BADANIA

Grupę badawczą stanowiło 10 matek przebywających z dziećmi w wieku wczesnodziecięcym w Domach Matki i Dziecka przy zakładach karnych w Krzywańcu i Grudziądzu. W listopadzie 2025 r. w każdej jednostce objęto badaniem po pięć osadzonych, które odbywały karę w oddziałach umożliwiających bezpośrednią opiekę nad dzieckiem.

Dobór próby miał charakter celowy, zależny od dostępności uczestniczek. Kobiety różniły się doświadczeniami życiowymi. Wszystkie łączyła konieczność pogodzenia roli matki z funkcjonowaniem w izolacji penitencjarnej. Analiza ich doświadczeń pozwala uchwycić zarówno resocjalizacyjny potencjał macierzyństwa, jak i bariery wynikające z ograniczeń systemu więziennego.

BADANIA WŁASNE

Przedstawione poniżej wyniki badań własnych pozwalają na wnikliwą ocenę zarówno szans, jak i barier związanych z realizacją macierzyństwa w warunkach izolacji penitencjarnej w świetle personalistycznej aksjologii resocjalizacji.

AKSJOLOGICZNY WYMIAR MACIERZYŃSTWA W PERSONALISTYCZNEJ KONCEPCJI RESOCJALIZACJI

Realizując pierwsze pytanie szczegółowe, badanym zadano trzy pytania, na które odpowiedzi matek były bardzo zróżnicowane. Pierwsze pytanie brzmiało: *Jakie znaczenie ma dla Pani rola matki w obecnej sytuacji życia w domu matki i dziecka?.* Oto kilka przykładów odpowiedzi:

- *Moje dziecko jest dla mnie najważniejsze, [...] dzięki niemu mam powód, żeby się starać.*
- *Staram się być dobrą mamą mimo trudnych warunków.*
- *Dzięki dziecku uczę się cierpliwości i odpowiedzialności.*
- *Mam poczucie winy, że moje dziecko musi być ze mną w więzieniu. [...].*

Analiza wypowiedzi matek w domach matki i dziecka pokazuje, że macierzyństwo ma dla nich duże znaczenie emocjonalne, egzystencjalne i wartościowe. Jednocześnie wskazuje na trudności izolacji więziennej, takie jak ograniczone możliwości wychowawcze, brak wsparcia bliskich czy obawy o rozwój dziecka. Badania pokazują, że przebywanie z dzieckiem wzmacnia więź matka–dziecko, rozwija kompetencje rodzicielskie i wspiera resocjalizację, choć izolacja nadal utrudnia pełne realizowanie roli rodzicielskiej i rodzi problemy społeczne i emocjonalne (Gajtkowska, 2016, s. 77–90; Śniegulska, 2017, s. 305–322).

Drugie pytanie brzmiało: *W jakim stopniu pobyt w domu matki i dziecka pozwala Pani realizować potrzeby dziecka zgodnie z własnymi wartościami?*. Oto kilka przykładów odpowiedzi:

- *W dużym stopniu. Dzięki temu, że mogę być z dzieckiem na co dzień, mam możliwość okazywania mu miłości i opieki, tak jak uważam za właściwe. [...].*
- *Staram się realizować potrzeby dziecka najlepiej jak potrafię, choć nie zawsze mam do tego odpowiednie warunki.*
- *Wiele decyzji zależy od regulaminu i personelu, co ogranicza moją samodzielność. [...].*
- *Dzięki dziecku staram się pracować nad sobą i zmienić swoje życie.*

Analiza wypowiedzi matek w domach matki i dziecka pokazuje, że możliwość pozostawiania z dzieckiem podczas odbywania kary jest dla nich ważna. Dzięki temu mogą realizować podstawowe funkcje rodzicielskie, takie jak opieka, budowanie więzi emocjonalnej i uczestnictwo w codziennym wychowaniu. Jednocześnie wskazują na ograniczenia wynikające z zasad panujących w instytucji, które ograniczają ich swobodę w decyzjach wychowawczych. Podobne wnioski prezentuje Magdalena Teleszewska, która zauważa, że obecność dzieci w więzieniu sprzyja pełnieniu funkcji rodzicielskich i zmianom prospołecznym, choć podlega wymogom instytucjonalnym (Teleszewska, 2017, s. 301–310). Z kolei Natalia Gniadek badała 11 matek w Domu Matki i Dziecka w Grudziądzu, opisując ich doświadczenia opieki i budowania więzi z dzieckiem w warunkach izolacji (Gniadek, 2011, s. 143–149).

Trzecie pytanie brzmiało: *Czy macierzyństwo w izolacji wpływa na Pani poczucie godności i autonomii?*. Oto kilka przykładów odpowiedzi:

- *Bycie mamą daje mi poczucie, że jestem komuś potrzebna. Dzięki dziecku czuję się ważna i mam motywację, [...] żeby zmienić swoje życie.*
- *Kocham swoje dziecko i staram się być dobrą mamą, ale wiele decyzji nie zależy ode mnie. Regulamin i zasady więzienia sprawiają, że nie czuję się w pełni samodzielna.*
- *Z jednej strony jestem szczęśliwa, że mogę być z dzieckiem. Z drugiej strony mam poczucie winy, że musi dorastać w takim miejscu.*
- *Dzięki dziecku zaczęłam inaczej patrzeć na siebie. Nie chcę już być tylko osobą skazaną – chcę być dobrą mamą.*

Przeprowadzona analiza wypowiedzi matek przebywających w domach matki i dziecka wskazuje, że macierzyństwo w izolacji penitencjarnej jest złożone. Wzmacnia ono poczucie godności, nadaje sens życiu i motywuje do zmiany, zgodnie z personalistyczną aksjologią resocjalizacji, ale jednocześnie ogranicza autonomię i wpływ na wychowanie dziecka. W literaturze naukowej badano izolację i samotność matek oraz ich związek z godnością i sprawczością w kontekście socjologicznym, psychologicznym, bioetycznym i prawnym. Colette Szczepaniak szczegółowo opisuje codzienne doświadczenia samotnego macierzyństwa w izolacji (Szczepaniak, 2022, s. 152–167). Z kolei Paweł Lipowski i Oliwia Tatarkiewicz piszą o badaniach macierzyństwa w izolacji więziennej, z odwołaniem do godności i praktycznych problemów (Lipowski, Tatarkiewicz, 2024, s. 23–40).

PERSONALISTYCZNE ASPEKTY FUNKCJONOWANIA SYSTEMU PENITENCJARNEGO WOBEC OSADZONYCH MATEK

Realizując drugie pytanie szczegółowe, badanym zadano dwa pytania, na które respondentki odpowiedziały bardzo różnorodnie. Pierwsze pytanie brzmiało: *Czy czuje Pani, że traktuje się Panią z szacunkiem i uwzględnia jako osobę z własnymi prawami i potrzebami?*. Oto kilka przykładów odpowiedzi:

- *Mam poczucie, że jestem traktowana jako człowiek, a nie tylko jako osadzona, co daje mi poczucie godności.*

- *Personel stara się okazywać szacunek, ale ograniczenia systemu penitencjarnego często sprawiają, że nie zawsze czuję się w pełni wysłuchana.*
- *Czuję się bardziej jak klient systemu niż jak człowiek z godnością, moje zdanie nie zawsze ma znaczenie. [...].*

Postrzeżenie własnej podmiotowości matek w izolacji penitencjarnej zależy od ich doświadczeń i stosunku personelu. Personalistyczna aksjologia resocjalizacji wymaga systemowego wsparcia, szkoleń i procedur, które chronią godność i prawa matek. Badania wskazują, że w wielu więzieniach matki napotykały na ograniczoną dostępność usług, obojętność personelu oraz trudności w egzekwowaniu swoich praw i zaspokajaniu własnych potrzeb, w tym w uznaniu ich pełnej podmiotowości i praw jako jednostek (Martínez-Álvarez, Sindeev, 2021, s. 98–107).

Drugie pytanie brzmiało: *Czy zdarza się, że decyzje dotyczące Pani i Pani dziecka są podejmowane bez Pani udziału? Jak się Pani z tym czuje? Oto kilka przykładów odpowiedzi:*

- *Rzadko, zwykle mam szansę wyrazić swoją opinię, ale nie zawsze jest ona brana pod uwagę.*
- *Czuję się ignorowana, co obniża moją poczucie własnej wartości. [...].*
- *Nie odczuwam większego dyskomfortu, bo wiem, że [...] decyzje są dla dobra dziecka.*

Z perspektywy personalistycznej szansą jest możliwość współdecydowania, indywidualne podejście do potrzeb matki i dziecka oraz wsparcie emocjonalne pracowników. Bariery stanowią natomiast formalizm systemu penitencjarnego, ograniczona autonomia matek, brak jasnych procedur konsultacji i stres związany z poczuciem kontroli zewnętrznej. Decyzyjność matek skazanych w kwestiach dotyczących dzieci – np. opieki, kontaktów czy planowania przyszłości – była już badana. Wyniki wskazują jednoznacznie, że osadzone matki rzadko mają realny wpływ na kluczowe decyzje, co wywołuje stres, utratę autonomii i poczucie bezradności zarówno w procedurach formalnych, jak i w codziennej opiece nad dzieckiem (por. Gniadek, 2011, s. 143–149).

PERCEPCJA ROLI MACIERZYŃSKIEJ W WARUNKACH IZOLACJI PENITENCJARNEJ

Realizując trzecie pytanie szczegółowe, badanym zadano trzy pytania, na które badane odpowiedziały różnorodnie. Pierwsze pytanie brzmiało:

- *Jakie wartości są dla Pani najważniejsze w wychowywaniu dziecka w warunkach izolacji?. Oto kilka przykładów odpowiedzi:*
- *Chcę, aby moje dziecko rozwijało się w środowisku spokojnym i uporządkowanym.*
- *Staram się okazywać dziecku dużo czułości i miłości, bo wiem, że więź matka–dziecko jest kluczowa w tym okresie życia.*
- *Stawiam na naukę i rozwój, [...] nawet jeśli muszę to robić w nietypowych warunkach.*
- *Uczę dziecko szacunku do innych, uczciwości i odpowiedzialności, bo wiem, że te wartości pomogą mu w przyszłości.*
- *Chcę, żeby wiedziało, jak radzić sobie w trudnych sytuacjach.*
- *Dbam o to, by nasze życie było możliwie normalne: zabawy, rytuały dnia codziennego, czytanie książek. [...].*

Odpowiedzi matek z domów matki i dziecka pokazują, że w warunkach izolacji penitencjarnej głównym celem wychowania jest utrzymanie więzi emocjonalnej i poczucia bezpieczeństwa dziecka, przy jednoczesnym kształtowaniu wartości moralnych, samodzielności i przygotowania do życia poza więzieniem. Matki stawiają na personalistyczne wartości – godność, rozwój i potencjał dziecka – zgodnie z aksjologią resocjalizacji. Pomimo ograniczeń starają się tworzyć stabilne, pełne miłości środowisko, łącząc opiekę emocjonalną z wychowaniem opartym na wartościach (por. Matysiak-Błaszczuk, 2020, s. 249–265).

Drugie pytanie brzmiało: *Czy doświadczenie izolacji zmieniło Pani spojrzenie na macierzyństwo i wychowanie? W jaki sposób?.* Oto kilka przykładów odpowiedzi:

- *Zrozumiałam, że bycie matką to nie tylko codzienna opieka, ale też kształtowanie charakteru [...] dziecka.*
- *Izolacja pokazuje mi, jak wiele zależy od instytucji, a nie tylko ode mnie, co czasem frustruje.*

- *Izolacja uświadomiła mi, że moje decyzje wpływają nie tylko na mnie, ale przede wszystkim na moje dziecko. [...].*
- *Izolacja ujawnia moje słabości i braki, co jest trudne do zaakceptowania.*
- *Dzięki programom resocjalizacyjnym i warsztatom nauczyłam się nowych metod wychowawczych. [...].*

Doświadczenie izolacji w domach matki i dziecka kształtuje postrzeganie macierzyństwa wielowymiarowo. Z jednej strony matki odczuwają ograniczenia w odgrywaniu swojej roli i frustrację wynikającą z zależności od instytucji. Z drugiej – izolacja sprzyja refleksji nad wartościami wychowawczymi, zacieśnia więzi z dzieckiem i wzmacnia poczucie odpowiedzialności. Matki dostrzegają też rolę wsparcia edukacyjnego i psychologicznego, co ułatwia ich przygotowanie do życia rodzicielskiego po opuszczeniu więzienia. Literatura naukowa pokazuje, że więzienie utrudnia pełnienie funkcji matki, wywołuje poczucie winy, lęk i napięcia emocjonalne. Tam, gdzie możliwa jest bezpośrednia opieka nad dzieckiem, pojawiają się zarówno szanse na rozwój i zmianę, jak i nowe wyzwania wynikające z izolacji i rygorów instytucji (por. Arczewska, 2020b, s. 9–37).

Trzecie pytanie brzmiało: *Jak postrzega Pani możliwość rozwoju osobistego i macierzyńskiego w ramach resocjalizacji?*. Oto kilka przykładów odpowiedzi:

- *Programy resocjalizacyjne pozwalają mi nauczyć się lepiej zarządzać emocjami i planować przyszłość.*
- *Nie wszystkie programy są dopasowane do moich potrzeb – chciałabym mieć więcej szkoleń praktycznych. [...].*
- *Czuję, że mogę budować więź z dzieckiem [...] i kształtować jego rozwój mimo izolacji.*
- *Czasami trudno pogodzić własne potrzeby i wymagania dziecka w ograniczonych warunkach więzienia.*

Kobiety w domach matki i dziecka postrzegają resocjalizację jako szansę na rozwój osobisty i macierzyński, choć napotykać różne bariery: ograniczoną autonomię, brak prywatności, niedopasowane programy edukacyjne i izolację od świata. Doceniają jednak wsparcie psychologiczne, warsztaty dla matek oraz możliwość bliskiego kontaktu z dzieckiem, co wzmacnia więź i poczucie kompetencji

w roli matki (por. Pierzchała, 2022a, s. 33–48; Toroń-Fórmanek, 2019, s. 401–417; Groszewska, 2021, s. 91–125; Kaczmarczyk, Drag, 2023, s. 567–590).

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Macierzyństwo w warunkach izolacji penitencjarnej, analizowane z perspektywy personalistycznej aksjologii resocjalizacji, podkreśla potrzebę traktowania osadzonych matek jako podmiotów procesu wychowawczego. Personalizm akcentuje godność człowieka, jego wolność oraz zdolność do rozwoju moralnego. W odniesieniu do kobiet pozbawionych wolności oznacza to konieczność tworzenia warunków umożliwiających realizację roli matki i wspierających ich readaptację społeczną.

Relacja z dzieckiem może pełnić ważną funkcję motywacyjną w procesie resocjalizacji. Sprzyja wzmocnieniu poczucia odpowiedzialności, kształtowaniu postaw prospołecznych oraz podejmowaniu wysiłku na rzecz zmiany dotychczasowego stylu życia. W tym ujęciu macierzyństwo staje się istotnym zasobem oddziaływań wychowawczych wobec kobiet odbywających karę.

Realizacja tych założeń napotyka jednak bariery wynikające z funkcjonowania zakładu karnego jako instytucji totalnej. Obejmują one rygory organizacyjne systemu penitencjarnego, ograniczoną liczbę programów rozwijających kompetencje rodzicielskie oraz trudności w utrzymywaniu regularnych kontaktów z dzieckiem. Dodatkową przeszkodą pozostają społeczne stereotypy prowadzące do stygmatyzacji matek odbywających karę.

Dlatego personalistyczne podejście do resocjalizacji zakłada równoważenie wymogów bezpieczeństwa penitencjarnego z poszanowaniem podmiotowości kobiet i ich prawa do realizowania roli matki. Integracja aspektów prawnych, wychowawczych i psychologicznych może skuteczniej wspierać proces resocjalizacji i powrotu do społeczeństwa.

W świetle przeprowadzonych analiz zasadne wydaje się podjęcie działań zmierzających do wzmocnienia personalistycznego charakteru oddziaływań resocjalizacyjnych wobec osadzonych matek.

Należy rozwijać programy penitencjarne wzmacniające kompetencje rodzicielskie osadzonych kobiet, obejmujące wsparcie psychologiczne oraz edukację w zakresie wychowania dziecka i budowania bezpiecznej więzi emocjonalnej.

Ważne jest tworzenie rozwiązań sprzyjających utrzymywaniu relacji między matką a dzieckiem, m.in. poprzez częstsze kontakty bezpośrednie, przyjazne przestrzenie spotkań rodzinnych oraz wykorzystanie wideorozmów.

Konieczne jest wzmocnienie systemowej współpracy między instytucjami penitencjarnymi a instytucjami wsparcia społecznego, zarówno w trakcie odbywania kary, jak i w procesie przygotowania do powrotu do społeczeństwa.

Warto rozwijać szkolenia dla funkcjonariuszy Służby Więziennej i specjalistów pracujących z osadzonymi kobietami, uwzględniające perspektywę personalistyczną i specyfikę pracy z matkami w izolacji.

Zasadne jest prowadzenie dalszych badań nad sytuacją osadzonych matek oraz skutecznością programów wspierających ich rolę rodzicielską, co może przyczynić się do doskonalenia praktyki penitencjarnej.

ZAKOŃCZENIE

Izolacja penitencjarna utrudnia realizację macierzyństwa, osłabiając więź emocjonalną z dzieckiem i poczucie tożsamości kobiety. Brak wsparcia personalistycznego – opartego na godności, autonomii i rozwoju osobistym – ogranicza też efektywność resocjalizacji. Tymczasem odpowiednio ukierunkowane działania mogą przekształcić macierzyństwo w więzieniu w istotny element zmiany życiowej, minimalizując negatywne skutki dla dziecka.

Możliwość sprawowania opieki nad dzieckiem wzmacnia więź emocjonalną, rozwija kompetencje wychowawcze i motywuje do zmiany stylu życia po odbyciu kary. Macierzyństwo pełni funkcję stabilizującą, sprzyja refleksji nad własnym życiem i odpowiedzialnością za dziecko.

Jednocześnie kobiety w więzieniu napotykać liczne bariery: instytucjonalny charakter zakładu, ograniczoną autonomię, rygorystyczny tryb życia oraz niedostateczne wsparcie psychologiczne i pedagogiczne. Trudne jest pogodzenie izolacyjnej roli więzienia z potrzebą zapewnienia dziecku naturalnych warunków rozwoju oraz ryzyko stygmatyzacji matki i dziecka.

Perspektywa personalistyczna wymaga łączenia celów systemu penitencjarnego z dobrem dziecka i prawem kobiety do macierzyństwa. Obejmuje to wsparcie psychologiczne i pedagogiczne, dostosowanie warunków

w oddziałach dla matek z dziećmi oraz przygotowanie kobiet do życia rodzinnego po odbyciu kary.

Przeprowadzone rozważania pozwoliły zatem nie tylko zidentyfikować szanse i bariery macierzyństwa w warunkach izolacji penitencjarnej, ale również w pełni zrealizować założony cel badawczy, wskazując kierunki działań resocjalizacyjnych zgodnych z personalistyczną aksjologią.

REFERENCES

- Ainsworth, M.D.S., Blehar, M.C., Waters, E., Wall, S. (1978). *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Ambrozik, W. (2005). *Pedagogika resocjalizacyjna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Arczewska, M. (2020a). *Prawa dzieci rodziców pozbawionych wolności*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej.
- Arczewska, M. (2020b). Więzienne matki. Pomiedzy zachowaniem przywiazaniowym a transmisja miedzy pokoleniowa. *Prawo w Dzialaniu. Sprawy Cywilne*, 42, s. 9–37.
- Arditti, J. (2012). *Parental Incarceration and the Family: Psychological and Social Effects of Imprisonment on Children, Parents, and Caregivers*. New York: NYU Press.
- Arystoteles, (2000). *Etyka nikomachejska*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Arystoteles (ok. 330 p.n.e.). *Etyka nikomachejska*. Ateny: Wydawnictwo antyczne (rekonstruowana edycja klasyczna).
- Babbie, E. (2019). *Badania społeczne w praktyce*. Warszawa: PWN.
- Badr, H.A., Zauszniewski, J.A. (2017). Kangaroo care and postpartum depression: The role of oxytocin. *International Journal of Nursing Sciences*, 4(2), s. 179–183.
- Baldwin L. (2018). Motherhood disrupted: Reflections of post-prison mothers. *Emotion, Space and Society*, 26, s. 49–56.
- Baldwin, L. (2015). *Mothering Justice: Working with Mothers in Criminal and Social Justice Settings*. Hook: Waterside Press.
- Balandynowicz, A. (2011). *Probacja. System sprawiedliwego karania*. Warszawa: LexisNexis.
- Baranowska, B. (2016). Karmienie piersią jako czynnik chroniący dzieci przed krzywdzeniem. *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 15(4), s. 44–64.
- Boethius, A.M.S. (1918). *The Theological Tractates and the Consolation of Philosophy*. London: William Heinemann.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss. Volume I: Attachment*. London, UK: Hogarth Press.
- Bowlby, J. (1988). Rola przywiązania w rozwoju dziecka. *Psychologia Wychowawcza*, 2, s. 5–20.
- Bowlby, J. (2007). *Przywiązanie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Brağiel, J., Górnicka, B. (red.) (2012). *Rodzicielstwo w kontekście współczesnych przemian społecznych*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Ceylan, M. (2026). The psychosocial effects of maternal imprisonment on children. *EKEV Akademi Dergisi*, (brak nr), s. 126–141.
- Cierpiałkowska, L., Kassel, A. (2008). *Przywiązanie – teoria i badania*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.

- Cieślukowska-Ryczko, A. (2022). *Prisoners' Parents: A Study of Experiences*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Cieślukowska-Ryczko, A. (2023). *Dorośle dzieci więźniów. Analiza doświadczeń biograficznych*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Copleston, F. (2009). *The Human Person in Contemporary Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- De Coster, S., Heimer, K. (2020). Techniques of Identity Talk in Reentering Mothers' Self-Narratives: (M)othering and Redemption Narratives. *Feminist Criminology*, 17(1), s. 3–25.
- Donath, O. (2017). *Żalując macierzyństwa*. Białystok: Wydawnictwo KobiECE.
- Enos, S. (2001). *Mothering from the Inside: Parenting in a Women's Prison*. Albany: State University of New York Press.
- Fowler, C., Rossiter, C., Power, T., Dawson, A., Jackson, D., Roche, M.A. (2022). Maternal incarceration: Impact on parent-child relationships. *Journal of Child Health Care*, 26(1), s. 82–95.
- Gajtkowska, M. (2016). Rola matki jako obszar dylematów współczesnych kobiet. *Przegląd Pedagogiczny*, 1, s. 77–90.
- Gniadek, N. (2011). Matka i dziecko w zakładzie karnym (doniesienie z badań). *Studia Gdańskie*, 28, s. 143–149.
- Groszewska, M. (2021). Poziom rozwoju małych dzieci wychowywanych przez matki w warunkach izolacji więziennej w zależności od ich postaw rodzicielskich. *Zeszyty Naukowe WSG. Edukacja – Rodzina – Społeczeństwo*, 6, s. 91–125.
- Harwas-Napierała, B., Trempała, J. (red.) (2012). *Psychologia rozwoju człowieka. Rozwój funkcji psychicznych*. Warszawa: PWN.
- Ingram, D., Hutchinson, S.A. (1999). Defensive mothering in HIV-positive mothers. *Qualitative Health Research*, 9(2), s. 243–258.
- Jabłońska, A. (2022). *Laktacja – rola karmienia piersią i jej wpływ na rozwój dziecka*. Włocławek: Państwowa Akademia Nauk Stosowanych we Włocławku.
- Kaczmarczyk, M. (2025). *Matki. Macierzyństwo w przywieziennych domach dla matek z dziećmi*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Kaczmarczyk, M., Drąg, M. (2023). Macierzyństwo w izolacji. Sytuacja osadzonych matek w Domu Matki i Dziecka. *Biografistyka Pedagogiczna*, 8(2), s. 567–590.
- Klonowska, I., Walancik, M. (2024). Nieletni – młodzi przestępcy czy zagubione dzieci? Sytuacja prawna w Polsce w świetle obowiązujących unormowań. *Journal of Modern Science*, 58(4), s. 56–72.
- Konopczyński, M. (2014). *Pedagogika resocjalizacyjna. W stronę działań twórczych*. Warszawa: PWN.
- Krajewski, M. (2006). *Badania pedagogiczne. Wybór bibliograficzny druków zwartych, czasopism pedagogiczno-przedmiotowych i witryn internetowych z wprowadzeniem*. Płock: Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku.

- Lipowski, P., Tatarkiewicz, O. (2024). Macierzyństwo w zakładach karnych – aspekty prawne i praktyczne w świetle badań własnych. *Art of Healing*, 39(2), s. 23–40.
- Łobocki, M. (2009). *Metody i techniki badań pedagogicznych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Machel, H. (2003). *Więźnienie jako instytucja karna i resocjalizacyjna*. Gdańsk: ARCHE.
- Machel, H. (2010). Resocjalizacja penitencjarna: istota, dylematy terminologiczne, społeczny sens, kilka uwag teoretycznych i kadrowych. *Resocjalizacja Polska*, 1, s. 174–192.
- Machel, H. (2014). Rodzina skazanego jako współuczestnik jego resocjalizacji penitencjarnej, readaptacji i reintegracji społecznej. *Resocjalizacja Polska*, 7, s. 45–57.
- Maedzenge, P., Beichner-Thomas, D. (2024). A thematic analysis of parenting experiences of women in prison. *Qualitative Criminology*, 13(2), s. 133–160.
- Martin, B.E., Bates, R., Kelleher, K., Boch, S. (2025), *Incarcerated at Birth: An Integrative Review of Prison Nurseries*. Hagerstown: Lippincott Williams & Wilkins.
- Martínez-Álvarez, B.M., Sindeev, A. (2021). Experiences of incarcerated mothers living with their children in a prison in Lima, Peru, 2020: a qualitative study. *Revista Española de Sanidad Penitenciaria*, 23(3), s. 98–107.
- Matysiak-Błaszczuk, A. (2016). *Więzienne macierzyństwo. Studium socjopedagogiczne*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Matysiak-Błaszczuk, A. (2020). Obraz macierzyństwa uwięzionych kobiet a ich wczesnosocjalizacyjne doświadczenia życia rodzinnego. *Resocjalizacja Polska*, 20, s. 249–265.
- Matysiak-Błaszczuk, A., Włodarczyk, E. (2004). Macierzyństwo za kratami. *Pedagogika Społeczna*, 2–4, s. 51–65.
- Mignon, S.L., Ransford, P. (2012). Mothers in prison: maintaining connections with children. *Social Work in Public Health*, 27(1–2), s. 69–88.
- Ministerstwo Zdrowia RP (2023). *Zalety kontaktu skóra do skóry (materiały informacyjne i standardy opieki okołoporodowej)*. Warszawa: MZ.
- Nadzieja-Maziarz, A. (2013). Kobieta odbywająca karę w warunkach izolacji więziennej – problem marginalny? *Resocjalizacja Polska*, 5, s. 63–75.
- Pierzchała, K. (2019). Aksjologiczne konteksty resocjalizacji. *Resocjalizacja Polska*, 18, s. 171–186.
- Pierzchała, K. (2021). Środowisko izolacji więziennej traumą (?) dla matek z dziećmi. Ujęcie interdyscyplinarne. *Resocjalizacja Polska*, 22, s. 273–289.
- Pierzchała, K. (2022a). Macierzyństwo skazanych kobiet jako wartość nadrzędna w procesie ich resocjalizacji. *Resocjalizacja Polska*, 23.
- Pierzchała, K. (2022b). Wychowawcze znaczenie kultury i religii w przeżywaniu macierzyństwa. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Pierzchała, K. (2023). *Resocjalizacja skazanych matek w polskich zakładach karnych*. Lublin: Wydawnictwo KUL.

- Pierzchała, K., Kulik, P. (2022). Personalistyczny wymiar pracy ludzkiej jako wyznacznik resocjalizacji kobiet. *Roczniki Pedagogiczne*, 14(3), s. 61–86.
- Poehlmann, J. (2005). Incarcerated mothers' contact with children, perceived family relationships, and depressive symptoms. *Journal of Family Psychology*, 19(3), s. 350–357.
- Poehlmann-Tynan, J. (red.) (2015). *Children's Contact with Incarcerated Parents: Implications for Policy and Intervention*. Berlin: Springer.
- Poehlmann-Tynan, J., Dallaire, D. (red.) (2021). *Children with Incarcerated Mothers: Separation, Loss, and Reunification*. Cham: Springer International Publishing.
- Powell, C., Marzano, L., Ciclitira, K. (2017). Mother–infant separations in prison: A systematic attachment-focused policy review. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 28(2), s. 274–289.
- Rostowska, T. (2008). *Psychologia rodziny. Małżeństwo i rodzina wobec współczesnych wyzwań*. Warszawa: Difin.
- Sawicka, Z. (2025). *Obraz więziennego macierzyństwa w polskim systemie penitencjarnym*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- Sileńska, A. (2022). *Zaopiekowana mama. Jak odnaleźć siebie w macierzyństwie*. Warszawa: Wydawnictwo RM.
- Sufrin, C. (2018). Making mothers in jail: carceral reproduction of normative motherhood. *Reproductive Biomedicine & Society Online*, 7, s. 55–65.
- Szczepaniak, C. (2022). W mikroświecie macierzyństwa – doświadczanie samotności macierzyńskiej w badaniu autoetnograficznym. *Przegląd Socjologii Jakościowej*, 18(4), s. 152–167.
- Szredzińska, R. (2017). *Dzieci w rodzinie: Rodzicielstwo za kratkami*. Warszawa: Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę.
- Szymanowski, T. (2013). *Polityka karna i penitencjarna w Polsce*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Śniegulska, A. (2017). Przemiany roli matki w percepcji młodzieży akademickiej. *Wychowanie w Rodzinie*, 15(1), s. 305–322.
- Śniegulska, A. (2019). *Kobiety wchodzące w dorosłość o wychowawczej roli matki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Teleszewska, M. (2017). The Conditions and Procedure for the Admission of Children of Incarcerated Mothers to Mother-and-Baby Units at Prisons in Poland. *Adam Mickiewicz University Law Review*, 7, s. 301–310.
- Toroń-Fórmanek, B. (2016). Proces resocjalizacji osób pozbawionych wolności w aspekcie nieharmonijnego rozwoju tożsamości. *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*, 35(2), s. 85–103.
- Toroń-Fórmanek, B. (2019). Edukacja i resocjalizacja więziennych matek przez macierzyństwo. *Biografistyka Pedagogiczna*, 4(1), s. 401–417.
- Urban, B. (2012). *Pedagogika resocjalizacyjna*. Kraków: Wydawnictwo UJ.

- Walsh, A., Adair, P., Ward, G., Tiernan, B., McCormack, D. (2023). Experiences of mothering from prison; a qualitative evidence synthesis. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 34(2), s. 216–260.
- Wojtyła, K. (1994). *Osoba i czyn*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.

AKTY PRAWA

- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 września 2003 r. w sprawie trybu przyjmowania dzieci matek pozbawionych wolności do domów dla matki i dziecka przy wskazanych zakładach karnych oraz szczegółowych zasad organizowania i działania tych placówek (Dz.U. 2003, nr 175, poz. 1709), Rozporządzenie, 2003.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. 1997, nr 90, poz. 557, t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 911, 1423), k.k.w., 1997.

NETOGRAFIA

- Kwiatek-Kucharska, A. (2021). *Kontakt skóra do skóry*, <https://tinyurl.com/muk62ya4> (dostęp: 10.03.2026).